

Nová Severoatlantická aliance

(Představa a žádoucí vývoj)

Spolkový ministr obrany Volker R ü h e si představuje svobodnou a sjednocenou Evropu v trvalém svazku se Spojenými státy, který slouží bezpečnosti Evropy, ale také společným zájmům mimo Evropu. Popisuje vývoj nové Severoatlantické aliance a svoje pochopení úlohy Spojených států.

Uveřejňujeme výtah z jeho projevu, předneseného 30. dubna 1996 ve Washingtonu. Výtisk byl umožněn s laskavým svolením redakce čas. Reader Sicherheitspolitik, vydávaného Spolkovým ministerstvem obrany a uveřejněným v dodatku č. 6/96, kap. VIII., s. 41-48.

Čím více se vzdalují bouřlivé dny, v nichž padla berlínská zeď, tím více jsme si vědomi toho, že skutečně žijeme v nové epoše. Severoatlantická aliance vykonala v uplynulých pěti letech velkou práci. Nově definovala mír a bezpečnost pro Evropu a převzala nové strategické úkoly. Aliance se projevila jako přizpůsobivá a reformovatelná, plná vitality a pružnosti. Je magnetem pro naše sousedy na východě, kteří se na tom všem chtějí podílet. Duch Severoatlantické aliance odpovídá nové epoše. Avšak její struktura je stále ještě zaměřena spíše na překonané požadavky studené války než na před námi ležící problémy a nové úkoly, a to:

- četná, rozmanitá a složitá bezpečnostní rizika, krize a konflikty ležící pod prahem kolektivní obrany - především na periferii, určité ne v centru Evropy,
- integrace nových členů, při níž musíme uvést jejich očekávání a potřeby do správného vztahu ke spolupráci s jinými zeměmi, zvláště s Ruskem.

Základní přeměny bezpečnostních podmínek vyžadují reformovat politické a vojenské struktury Severoatlantické aliance. Potřebujeme společnou představu o novém strategickém obsahu a o nových úkolech Aliance jako základ pro cílevědomě zaměřený proces přizpůsobení. Stručně, potřebujeme novou vizi, novou představu, která by nás měla vést.

Představa

Měli bychom definovat, čeho chceme společně dosáhnout. Američané k tomu rádi používají pojmu „*vision thing*” - projekt budoucnosti. Mou představou o transatlantickém projektu budoucnosti je svobodná a sjednocená Evropa v trvalém svazku se Spojenými státy, partnerství rovného s rovným, které slouží bezpečnosti v Evropě, avšak také společným zájmům mimo Evropu.

■ Integrací omezit riziko

Filozofie, která je základem tohoto projektu, je stejně důležitá jako projekt samotný. Doba „*balance of power*” (rovnováhy sil) v Evropě minula. Včerejší nepřítel zmizel. Na místo něho existuje dnes mnoho rizik. Dnešní nepřítel se jmenuje „*nestabilita*” - a naše

odpověď nemůže spočívat v rovnováze vojenských potenciálů, nýbrž musí být zaměřena na politickou integraci. Stabilita vyžaduje zdravou společnost, v níž jsou respektována lidská práva, fungují demokratické struktury a vzrůstá svobodné tržní hospodářství. Situace na Balkáně, na Kavkaze, na Blízkém východě anebo v severní Africe ukazuje, že historie dosud neskončila. Hluboce zakořeněné etnické, náboženské a nacionalistické síly mohou vyústit do ničivých konfliktů. Jestliže k tomu přistoupí nebezpečí dalšího rozšiřování zbraní hromadného ničení, může nás takový vývoj všechny ohrožovat. Aliance proti tomu potřebuje všeobecnou politickou strategii; v ní mají vojenské možnosti svůj specifický význam - pro podporu stability stejně jako pro omezování nestability. To platí nejen pro střední a východní Evropu, nýbrž také pro středomořský prostor. Stabilita na jihu je stejně důležitým úkolem jako stabilita ve střední Evropě. Na podpoře všech členských států Severoatlantické aliance pro integraci středoevropských států do západních struktur můžeme stavět jen tehdy, když přesvědčíme svoje jihoevropské spojence o tom, že jejich strategické zájmy jsou respektovány stejnou měrou.

■ Společné zájmy Spojených států a Evropy

Tento politický přístup obsahuje zcela jiný strategický způsob nazírání a zcela jinou logiku než byly ty, jimiž jsme se řídili během studené války. Naše filozofie je založena na premise, že Spojené státy a Evropa mají společné životní zájmy, které vyžadují a umožňují novou transatlantickou vazbu. Zbigniew Brzezinski a jiní vyjádřili podstatu této filozofie v koncepci „dvojího rozšíření”: Aliance se musí jednak otevřít novým demokraciím na východě. Avšak musí také rozšířit svoje funkční poslání a svoje spektrum úkolů. A obojí se musí uskutečnit současně. Jim Thomson od firmy RAND-Corporation jednou položil tuto otázku: Kdyby Severoatlantická aliance neexistovala, musili bychom ji nově vynalézt? Moje odpověď zní: Přirozeně! Všechno ostatní by bylo nerozumné. Bylo by pošetilé vzdát se prospěchu, možností a výhod, neboť již máme funkceschopnou, osvědčenou a plnou Alianci s obrovskými možnostmi. Nemusíme začínat od začátku, nýbrž můžeme vycházet z toho, co se osvědčilo, dále to rozvíjet, modernizovat a přetvářet, aby to odpovídalo požadavkům naší doby.

■ Výzvy pro novou Severoatlantickou alianci

Pokud se jedná o novou Severoatlantickou alianci, leží před námi čtyři úkoly:

- ▲ Musíme vytvořit svobodnou a sjednocenou Evropu - otevřením Severoatlantické aliance a Evropské unie na východ - a přitom současně rozvíjet nové kooperativní partnerství s Ruskem.
- ▲ Musíme pokračovat ve strukturální reformě Aliance, která přichází se strategickým otevřením na východ a jih.
- ▲ Musíme rozvinout Evropu ve skutečnou politickou unii hodnou toho jména, v unii, která může být věrohodným a kompetentním partnerem Spojených států, a to v politickém, ekonomickém a strategickém ohledu.
- ▲ Konečně musíme zlepšit akceschopnost Evropy a dosáhnout toho, aby byla tato schopnost reálná a zřejmá. Čím lépe se nám to podaří, tím věrohodnější budeme jako partner a tím dříve získáme americkou účast (*engagement*) v Evropě a pro Evropu.

Každý z těchto úkolů je již sám o sobě dostatečně obtížný. Řešit všechny čtyři současně a ve vzájemném kontextu není žádným jednoduchým úkolem pro bezpečnostní politiku.

Budování nové Severoatlantické aliance

Mnozí vědí, že jsem rozhodným zastáncem rozšíření Severoatlantické aliance - nebo, jak je raději označuji, otevření Aliance na východ.

Když se historikové zabývají počátky diskuze o rozšíření, ukazuje se, že téměř všem z prvních zastánců šlo především o to, **stabilizovat mladé demokracie střední Evropy** integrací a napomoci jim na jejich cestě do sjednocené a svobodné Evropy.

Naším cílem je **přenést na východ ty hodnoty a instituce, které nám v západní Evropě umožnily překonat dědictví konfliktů a rozdělení**. Tento přístup není zaměřen proti nikomu. Nepředstavuje ani žádnou expanzivní strategii. Aliance spíše reaguje na legitimní právo všech evropských zemí samy si zvolit bezpečnostní struktury odpovídající jejich potřebám. Potřeba odpovídá oprávněnému požadavku národů, které byly dlouho utlačovány a jimž byla po desetiletí odnímána přirozená práva na svobodu, demokracii a tržní hospodářství. Klíčovou otázkou však je: Zůstane Západ uzavřenou společností, nebo jsme otevření pro země, které byly v minulosti uměle vyloučeny? Udržovat dnes Severoatlantickou alianci uzavřenou by bylo nepolitické, nehistorické a nemorální.

■ Západní Evropa musí exportovat stabilitu

Stabilita v Evropě je v zájmu všech. Nikdo by neměl zapomínat, jaké osudové následky měla nestabilita v tomto regionu jen v našem století. Na jeho konci je nutno nalézt na tuto výzvu trvalou odpověď - a to tím, že středoevropským zemím umožníme to, co naléhavě potřebují a o co usilují: návrat do Evropy.

Otevření Aliance na východ odpovídá životnímu zájmu Německa. Nikdo nemusí být strategickým géniem, aby to pochopil; postačí pohled na mapu: není natrvalo udržitelné, když je východní hranice Německa hranicí mezi stabilitou a nestabilitou v Evropě. Východní hranice Německa nemůže zůstat východní hranicí Evropské unie a Severoatlantické aliance. *Buď budeme exportovat stabilitu, nebo nestabilita „přijde k nám“.*

■ Proces rozšiřování je nezvratný

Aliance jednala správně; přijala rozhodnutí otevřít se novým členům. Proces rozšiřování započal. Probíhá postupně, neustále, transparentně, a je nezvratný. Od vrcholného setkání Severoatlantické aliance 1994 jsme položili mnoho „mílníků“. V prosinci 1996 Severoatlantická rada rozhodne o dalších krocích. Rok 1997 bude určitě napínavým rokem. Naši přátelé a partneři v mladých demokraciích ve východní Evropě se přitom mohou na nás spolehnout. Americký ministr zahraničí to ve své pozoruhodné řeči 20. března 1996 v Praze formuloval velmi jasně: „Postupujeme rozhodně kupředu. Severoatlantická aliance se zavázala, že přijme nové členy; nesmí a nechce nové demokracie natrvalo nechat sedět v čekárně. Rozšíření Severoatlantické aliance se rozeběhlo a uskuteční se.“

Až dozraje čas pro rozhodování o tom, kdo a kdy, budeme se řídit především politickým profilem uchazečů o vstup. Naše rozhodování se ovšem nesmí zastavit u prvních kandidátů. Potřebujeme obsáhlou koncepci, která bude vedle integrace prvních nových členů zahrnovat také rozšířenou spolupráci s jinými. Program Partnerství pro mír k tomu obsahuje ještě rozsáhlý potenciál narůstání. Musíme však také vzít v úvahu a využít skutečnost, že existuje

koncepční souvislost, inherentní vzájemný vztah mezi rozšiřováním Evropské unie a Severoatlantické aliance, včetně synergických důsledků a implikací, které celé střední Evropě dodávají evroatlantickou perspektivu. I když některé země vstoupí do Severoatlantické aliance dříve než jiné, musí být od začátku jasné, že ostatní země zůstávají další částí tohoto procesu.

Severoatlantická aliance budoucnosti, jak si ji představuji, zajišťuje tudíž stabilitu v Evropě - stabilitu, která je v zájmu Ruska stejně jako v našem vlastním zájmu. Místo Ruska je jasné: přejeme si Rusko, které bude mít se svými reformami úspěch, *Rusko, které bude privilegovaným strategickým partnerem Aliance*. Jako člena si neumím Rusko představit. K tomu je tato země, rozkládající se téměř po polovině zeměkoule, prostě příliš velká a příliš odlišná. Také si neumím představit, že by Aliance byla připravena rozšířit záruku kolektivní obrany podle článku 5 Severoatlantické smlouvy až na východní a jižní hranice Ruska. K tomu je otázkou, zda má Moskva skutečně zájem na tom, aby převzala závazky spojené s členstvím - například, zda by byla ochotna podřídit se zásadě konsenzu.

■ Strategické partnerství s Ruskem

Avšak umím si Rusko velmi dobře představit jako blízkého, aktivního a váženého partnera Aliance, jako zemi, s níž chceme navázat strategické partnerství. Rusko může být významným přínosem ke kooperativní bezpečnostní struktuře, kterou potřebujeme pro bezpečnost v Evropě a jejím okolí. Avšak je přirozeně věcí ruského vedení a obyvatel země, aby učinili správnou volbu.

Aliance nabídla Rusku privilegované partnerství na základě smlouvy nebo charty mezi Severoatlantickou aliancí a Ruskem, aby byla tato země aktivně zapojena do evropské bezpečnostní architektury. To je něco úplně jiného než vyloučení z evropských záležitostí. V Bosně působí Severoatlantická aliance a Rusko úzce spolupracuje. Doufám, že to není žádná jednorázová záležitost, nýbrž počátek trvalého a stabilního vztahu. Spolupráce členských států Severoatlantické aliance a nečlenských států v bývalé Jugoslávii již ukazuje v malém, co bude znamenat bezpečnost Evropy ve velkém v budoucnosti.

Strukturální reforma Severoatlantické aliance

Od londýnských rozhodnutí v roce 1990 urazila Aliance dlouhou cestu. Avšak proces obnovy musí pokračovat. Současné struktury jsou ještě příliš statické a příliš zaměřené na dřívější požadavky integrované obrany ve střední Evropě. Zatím ještě dostatečně neodpovídají novým úkolům.

Nová Severoatlantická aliance musí být něčím více než jen rétorickou soustavou. Je nutno dodat jí obsah a profil. Nyní nezbytná strukturální reforma Severoatlantické aliance má strategickou, atlantickou a evropskou dimenzi a musí být zároveň otevřena pro vstup nových členů.

■ Nová struktura a pružnost

Strategická dimenze reformy je zaměřena na to, aby byly vyvozeny důsledky ze základní změny politicko-strategické situace po zániku konfrontace Východ-Západ. Naši pozornost musíme zaměřit především na nejpravděpodobnější úkoly. **Spolupráce, transfer stability a řešení krizí** se staly důležitými úkoly Aliance, i když Aliance musí být i nadále připravena ke kolektivní obraně.

Především potřebujeme změněný plánovací a rozhodovací mechanismus. Krize, jejichž místo vzniku, intenzita a trvání jsou jen obtížně předvídatelné, vyžadují jiné plánovací a rozhodovací metody než dříve. Budoucí struktury musejí být uspořádány tak pružně, aby odpovídaly širokému spektru nových úkolů a aby bylo možno všechny úkoly Severoatlantické aliance plánovat, řídit a kontrolovat.

■ Obnovení transatlantického partnerství

Atlantická dimenze strukturální reformy je zaměřena na to, aby byl budoucí transatlantický vztah uveden do souladu s budováním strategické schopnosti jednání Evropy. V americkém Kongresu a v celé zemi je zřejmé, že tradiční ochota Ameriky angažovat se pro bezpečnost Evropy a v Evropě je stále více zpochybňována. Mám velký respekt vůči odvážnému rozhodnutí prezidenta Clintona dát k dispozici 20 000 vojáků pro realizaci daytonské dohody v bývalé Jugoslávii. Jsem si přitom velmi dobře vědom toho, že to nebylo žádné jednoduché rozhodování a že by takové rozhodování mohlo být v budoucnu ještě obtížnější.

Z těchto skutečností vyplývají dvě důležitá poselství. Jedno z nich je určeno lidem v bývalé Jugoslávii. Praví jednoznačně: Severoatlantická aliance vám poskytuje jeden rok času, abyste sami vytvořili mír. Druhé je spíše zásadní povahy a je určeno evropským spojencům; týká se jejich budoucí úlohy v Severoatlantické alianci: *Pouze když bude Evropa ochotna a schopna převzít větší podíl břemene a odpovědnosti za společné bezpečnostní zájmy, může počítat s obnoveným transatlantickým partnerstvím zaměřeným do budoucnosti.*

Na tomto místě můžeme učinit některé důležité závěry. Nová Severoatlantická aliance musí být pružná. Musíme mít možnost používat její struktury a prostředky pro rozmanité účely. V budoucnu musí Aliance odzrcadlovat transatlantické partnerství založené na tom, že se Spojené státy budou i na dále angažovat za bezpečnost Evropy, avšak budou samy také mít prospěch z organizované evropské solidarity. Nová Severoatlantická aliance musí pokrývat široké spektrum bojového použití a zároveň si vytvořit základ pro Evropou vedené operace.

■ Strategická schopnost jednání Evropy

Evropská dimenze strukturální reformy je proto zaměřena na to, aby byla vytvářena evropská strategická schopnost jednání pochopena a podporována jako důležitý prvek této reformy.

Struktury Severoatlantické aliance musejí být vyvinuty tak, aby se souhlasem Severoatlantické rady bylo možno zasazovat štáby, evropské ozbrojené síly i síly a prostředky ze struktury Aliance pro evropské účely. Evropou vedené operace v rámci struktury velení Severoatlantické aliance jsou logickým důsledkem evropské bezpečnostní a obranné identity, kterou si všichni přejeme. Severoatlantická aliance proto musí v budoucnu, a to již v míru, takové operace připravovat v oblastech plánování, štábní práce, výcviku a cvičení.

Reforma spolkových ozbrojených sil

Německo podporuje transformační proces Aliance mnohem více než jen rétoricky. Účast v mírových útvech Severoatlantické aliance v bývalé Jugoslávii je nejlepším příkladem pro praktické angažování Německa při vytváření nové Severoatlantické aliance.

Pro Německo dnes již neexistují žádná zákonná omezení pro solidární účast s jinými na mezinárodních akcích. Německé ozbrojené síly mohou nyní v zásadě převzít stejné úkoly a podstoupit stejná rizika jako jejich partneři v Severoatlantické alianci a Západoevropské unii. Po mnoho let naši spojenci poskytovali naší zemi bezpečnost. Dnes jsme připraveni podporovat svoje spojence při omezování konfliktů, které by se jinak šířily jako stepní požár.

Spolkové ozbrojené síly se vyvinuly v nástroj naší bezpečnostní politiky, který odpovídá požadavkům doby - v nástroj schopný k obraně země, schopný reagovat na krizi v rámci Aliance a schopný k podpoře Spojených národů, když mír v Evropě a v jejím okolí vyžaduje naši pomoc.

Německé ozbrojené síly budou mít mírový stav 340 000 mužů, z nichž bude 50 000 mužů patřit k silám rychlé reakce. Zachováme všeobecnou brannou povinnost, která utváří charakter spolkových ozbrojených sil.

■ Nová struktura ozbrojených sil

Nyní zaměřujeme svou pozornost na nejpravděpodobnější výzvy. Proto postupně budujeme naši schopnost reagovat na krizi. V současnosti usilovně vytváříme prvý omezený počet sil rychlé reakce, které jsou okamžitě k dispozici. Během příštích tří až čtyř let Spolkové ozbrojené síly postupně nabudou svou novou strukturu. Tato struktura nám umožní účinnou účast na prakticky všech úkolech Aliance s dobře vycvičenými a vyzbrojenými silami udržovanými v počtech a pohotovosti podle požadavků úkolů.

Naše nová struktura ozbrojených sil předpokládá síly rychlé reakce řádové velikosti britských a francouzských sil rychlé reakce. Zároveň bude Německo i nadále udržovat hlavní obranné síly značného rozsahu - tj. síly, jimiž v takové kvalitě a kvantitě nedisponuje žádná jiná země. Vzhledem k nejnovějším plánům obrany partnerských států (zde mám na mysli zvláště Francii a její nedávná rozhodnutí týkající se budoucí struktury ozbrojených sil) zůstávají spolkové ozbrojené síly se svou schopností v případě obrany (války) mobilizovat 700 000 vojáků úhelným kamenem kolektivní obrany Severoatlantické aliance v Evropě. Vcelku se tudíž zvětšuje význam Německa jako strategického partnera Spojených států.

Úloha Spojených států

Jakou úlohu mají Spojené státy v nové Evropě? Přirozeně je na americkém lidu, aby sám rozhodl o svých zájmech a o své úloze. Jako Němec a Evropan, který je zároveň přesvědčeným „Atlantikem“ (Atlantiker), si však dovoluji vysvětlit, jak vidíme úlohu Spojených států v rámci nové Severoatlantické aliance.

Za prvé: V Evropě dnes neexistují ani žádné náznaky antiamerikanismu ani zmínku zasluhující politické síly zpochybňující přítomnost Spojených států v Evropě nebo požadující, aby Evropa rozvíjela obrannou identitu oddělenou od Spojených států. Opak je pravdou. Angažování Ameriky na našem kontinentu nemělo nikdy v západní Evropě více zastánců než dnes. A když cestujeme do východní Evropy, rychle zjistíme, že americká přítomnost a angažování jsou tam doporučovány právě tak, a možná ještě více. Celá Evropa nejen chápala Spojené státy jako ochrannou mocnost během studené války, ale přijala je jako trvalou evropskou mocnost.

Za druhé: Dějiny 20. století nám dokazují, že osudy Evropy a Ameriky jsou nerozlučně spolu spojeny. Pro obě strany má vývoj v Evropě dnes stejný význam jako před deseti nebo dvaceti léty. V obranném plánování Spojených států již Evropa možná nehraje dřívější ústřední úlohu, kdy ještě byla ohroženým kontinentem. Proto však vzrostl její význam jako spojení a partnera. Neznám žádnou důležitou strategickou otázku, v níž by se evropské a americké zájmy rozcházeły. A sotva existuje nějaký problém, u něhož by nebylo správné, kdybychom ho neřešili společně.

Za třetí: Mnou nastíněný budoucí projekt nové Severoatlantické aliance ukazuje nejen, jak má být v budoucnu uspořádána bezpečnost Evropy. Ukazuje také, jak může být utvářena Evropa, která bude jako partner pro Spojené státy ještě aktivnější, ještě výkonnější a ještě zajímavější.

Spojené státy přirozeně vedou vlastní diskuzi o budoucnosti Severoatlantické aliance a transatlantických vztahů. My v Evropě sledujeme tuto diskuzi s velkou pozorností. A nemělo by být také žádným tajemstvím, že se někteří Evropané diví tomu, co občas z Ameriky slyšíme. Přesto jsem pevně přesvědčen, že vytvoříme novou Severoatlantickou alianci, a to ze zcela jednoduchého důvodu: Strategické výhody pro obě strany jsou zřejmé. Povedou naši Alianci do příštího století. Zdravý lidský rozum nám říká, že se nám s Aliancí vede mnohem lépe než bez ní. Abych to vyjádřil slovy prezidenta Clintona: Společně Spojené státy a Evropa „nemají mnoho důvodů k obavám a mohou mnoho získat“.

Chce-li si tato země zachovat suverenitu, musí přiděl peněz na její obranu růst. Úspory nejsou jediným klíčem, jímž chceme posílit obranyschopnost republiky. To bychom mohli říci, že nejlacinější je nemít žádnou armádu.

Miloslav Věbořný,
ministr obrany ČR,
Dnes 9. 9. 1996